

Avalent>Perekonnaasjad ja pärimine>Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus

Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus

Rootsi

1 Mida tähendab õiguslik termin „vanemlik vastutus” igapäevaelus? Millised on vanemliku vastutuse kandja õigused ja kohustused?

Vanemlik vastutus hõlmab muu hulgas asju, õigusi ja kohustusi seoses lapse kui füüsilise isiku ja tema vara eest hoolitsemisega ning sisaldab küsimusi, mis on seotud lapse hooldusõigusega, lapse elukohaga, lapse ja eestkostja vahelise suhtlusega.

Hooldus tähendab õiguslikku vastutust lapse kui füüsilise isiku eest. Hooldusõigusega isikul on õigus ja kohustus teha otsuseid lapsega seotud isiklikes küsimustes, näiteks kus laps peab elama ja millises koolis käima. Hooldusõigusega isiku kohustus on tagada, et lapse vajadused hoolitsuse, turvalisuse ja hea kasvatamise järele on täidetud. Lapse hooldusõigusega isiku kohustus on ka tagada, et lapse järele valvatakse vajalikul määral, võttes arvesse tema vanust, arengut ja muid asjaolusid, ning ta on kohustatud jälgima, kas laps saab rahuldava toetuse ja hariduse. Lapse kasvades ja arenedes peab lapse hooldusõigusega isik üha rohkem arvestama lapse enda seisukohtade ja soovidega.

2 Kellel lasub üldjuhul vanemlik vastutus lapse eest?

Lapse hooldusõigusega isikuks on tavaliselt lapse vanemad või üks nendest. Kui lapse vanemad on lapse sünni ajal omavahel abielus, on vanematel automaatselt lapse ühine isikuhooldusõigus. Kui vanemad abielluvad hiljem, saavad nad abielu kaudu automaatselt ühise hooldusõiguse. Kui lapse vanemad ei ole lapse sünni ajal omavahel abielus, on lapse hooldusõigus emal. Vanemad saavad siiski lihtsalt omandada ühise hooldusõiguse registreerimise kaudu. Isa võib pöörduda ka kohtusse, et saada lapse ühine või ainuhooldusõigus.

3 Kui vanemad ei ole suutelised või ei soovi lapse eest vanemlikku vastutust kanda, kas nende asemele võib määrata mõne teise isiku?

Teatud juhtudel võidakse lapse hooldusõigus anda lapse vanematelt või ühelt vanemalt üle spetsiaalselt määratud eestkostjale. Seda laadi üleandmine võib osutada vajalikuks, kui vanem on süüdi väärkohtlemises või hooletussejätmisses või ei hoolitse lapse eest nõutaval viisil teistmoodi, mis kujutab endast püsivat ohtu lapse tervisele või arengule. Üleandmine võib osutada ka asjakohaseks, kui ühel või mõlemal vanemal ei ole püsivalt võimalik lapse hooldusõigust teostada.

4 Kuidas lahendatakse vanemliku vastutuse küsimus, kui vanemad lasevad abielu lahutada või elavad lahus?

Kui vanemad lahutavad, jätkub ühine hooldusõigus, ilma et kohtul oleks vaja teha seoses lahutusega selle kohta otsust. Kui üks vanematest soovib hooldusõigust muuta, peab ta taotlema ühise hooldusõiguse lõpetamist.

Kui üks vanematest soovib hooldusõiguse muutmist, on võimalik küsimuse lahendada kohtus. Kui vanemad on muudatuse osas ühel meelel, võivad nad lahendada asja kokkuleppega ilma kohtu sekkumiseta. Selleks et see kokkulepe oleks kehtiv, peab selle heaks kiitma sotsiaalteenuste komisjon (*socialnämnd*). Sama kohaldatakse küsimuste puhul, mis on seotud sellega, millise vanema juures peaks laps elama ja kuidas tuleks korraldada suhtlemine teise vanemaga.

5 Kui vanemad sõlmivad vanemliku vastutuse küsimuses kokkuleppe, siis milliseid vorminõudeid peavad nad järgima, et kokkulepe oleks õiguslikult siduv?

Kokkulepe peab olema kirjalik ja mõlema vanema allkirjastatud. Lisaks peab selle heaks kiitma selle omavalitsuse sotsiaalteenuste komisjon, kus laps on registreeritud.

6 Kuidas on võimalik vanemliku vastutuse küsimust kohtuväliselt lahendada, kui vanemad ei jõua kokkuleppele?

Omavalitsus on kohustatud pakkuma vanematele sotsiaalteenuste komisjoni kaudu professionaalset lepitust eesmärgiga jõuda kokkuleppele hooldusõiguse, elukoha ja kontaktiga seotud küsimustes. Lepitus on vabatahtlik. Seetõttu on vaja, et mõlemad vanemad ühiselt lepitust küsiks. Kui vanemad jõuavad hooldusõiguse, elukoha ja kontaktiga seotud küsimustes kokkuleppele, võivad nad allkirjastada kokkuleppe, millel on pärast sotsiaalteenuste komisjoni heakskiidu saamist kohtuotsusega sama toime.

Kui vanemad pöörduvad kohtusse, võib kohus suunata nad lepituse eesmärgil sotsiaalteenuste komisjoni, kui lepitusmenetlust ei ole varem toimunud ja kohtu arvates on olemas tingimused lahenduste saavutamiseks kokkuleppe abil. Kui vanemad on lepitusmenetlusel käinud, kuid ei ole kokkuleppele jõudnud, võib kohus selle asemel määrata kellegi vanemaid lepitama. Kohtul on üldine kohustus töötada hooldusõiguse, elukoha ja suhtluse küsimustes kokkuleppealiste lahenduste saavutamise nimel.

7 Kui vanemad pöörduvad kohtusse, milliseid last käsitlevaid otsuseid saab kohus teha?

Kohus võib otsustada järgmised küsimused:

hooldusõigus (ühine või ainuhooldusõigus),

lapse elukoht (millise vanema juures peaks laps elama või kas laps peaks elama vaheldumisi mõlema vanema juures) ja suhtlemine (lapse õigus suhelda temast eraldi elava vanemaga).

8 Kui kohus otsustab, et lapse eestkostjaks jääb üks vanem, kas see tähendab, et see vanem võib kõiki lapsega seotud asju otsustada ilma neid enne teise vanemaga arutamata?

Vanemal, kellel on lapse ainuhooldusõigus, on õigus teha lapsega seotud isiklikes küsimustes otsuseid üksinda. Hooldusõigusega isik ei pea konsulteerima sellistes asjades teise vanemaga ega saada tema heakskiitu. Lapsel on siiski õigus suhelda teise vanemaga ja hooldusõigusega isikul on kohustus see õigus tagada. Hooldusõigusega isik on ka kohustatud andma teisele vanemale teavet, et hõlbustada suhtlemist lapsega.

9 Kui kohus määrab lapse vanemate ühise eestkoste alla, mida see igapäevaelus tähendab?

Ühine hooldusõigus tähendab, et vanemad peavad tegema otsuseid lapse isiklikes küsimustes koos. Lähtepunkt on see, et vanemad peavad kõigis lapsega seotud küsimustes kokku leppima. Suhtlemise ja lapse elukohaga seotud erimeelsused võib siiski lahendada kohtus (vt eespool).

10 Millisesse kohtusse või ametiasutusse peab esitama avalduse seoses vanemliku vastutusega? Milliseid vorminõudeid peab järgima ning millised dokumendid avaldusele lisama?

Hooldusõiguse, elukoha või suhtlusega seotud küsimustes võib vanem esitada hagi lapse elukohajärgsele ringkonnakohtule (*tingsrätt*). Kui pädev ringkonnakohtu puudub, on pädevus Stockholmi ringkonnakohtul (*Stockholms tingsrätt*). Hooldusõiguse, elukoha ja suhtlusega seotud küsimustega võib tegeleda ka abielulahutusmenetluses.

Kohtukutse peab olema kirjalik ja taotluse esitaja või tema esindaja peab selle isiklikult allkirjastama. Taotlus peab sisaldama teavet poolte kohta, konkreetset nõuet (st millist küsimust palutakse kohtul otsustada), nõude tausta, teavet tõendite kohta, millele tuginetakse, ja mida iga tõend peaks tõendama, ning teavet asjaolude kohta, mille alusel on kohus pädev. Taotlusega koos tuleks esitada kirjalikud tõendid, millele tuginetakse.

11 Milline on menetluse kord sellistes asjades? Kas on võimalik kohaldada kiirmenetlust?

Hooldusõiguse, elukoha ja suhtlusega seotud küsimustes kaalutusõigust ei kasutata.

Üldjuhul tuleb hooldusõiguse, elukoha ja suhtlemisega seotud küsimused kohe läbi vaadata. Kohus võib teha hooldusõiguse, elukoha või suhtluse kohta ajutise otsuse. Ajutises otsuses võib käsitleda näiteks seda, kus laps vaidluse menetlemise ajal elab, ning seda kohaldatakse seni, kuni kohtuotsus on jõustunud.

Kuigi hooldusõiguse, elukoha ja suhtlusega seotud küsimuste kiireks läbivaatamiseks ei ole eraldi ametlikku menetlust, tehakse iga üksiku juhtumi puhul hindamine, kui kiireloomuline asi on.

12 Kas menetluskulude katteks on võimalik saada menetlusabi?

Hooldusõiguse, elukoha ja suhtlusega seotud küsimustes on üldreegel see, et kumbki pool kannab oma õigusabikulud.

Tasuta õigusabi võib anda, kui on täidetud asjaomased tingimused.

13 Kas vanemliku vastutuse kohta tehtud otsuse saab edasi kaevata?

Hooldusõigust, elukohta või suhtlust käsitleva ringkonnakohtu või muu otsuse suhtes võib esitada edasikaebuse apellatsioonikohtule (*hovrätt*). Selleks et apellatsioonikohtus asja läbi vaataks, tuleb esmalt saada apellatsioonkaebuse esitamise luba.

Apellatsioonikohtu otsuse võib edasi kaevata ülemkohtule (*Högsta domstolen*). Selleks et ülemkohtus edasikaebuse läbi vaataks, on vaja apellatsioonkaebuse esitamise luba.

14 Teatavatel juhtudel võib osutada vajalikuks taotleda kohtult või mõnelt muult ametiasutuselt vanemlikku vastutust käsitleva otsuse täitmist. Milline on menetluse kord sellisel juhul?

Täitmisele on võimalik pöörduda kohtu- ja muid otsuseid või kokkuleppeid hooldusõiguse, elukoha või suhtlemise kohta. Täitmisele pööramist taotletakse lapse elukohajärgses ringkonnakohtus. Kui pädev kohus puudub, vaatab täitmisele pööramise küsimuse läbi Stockholmi ringkonnakohtus.

Ringkonnakohtus võib teha otsuse eri meetmete võtmise kohta. Kõigepealt palub kohus tavaliselt lapse vabatahtlikult üle anda. Kui see ei ole võimalik, võib kohus lõpuks teha otsuse tingimusliku trahvi või lapse äravõtmise kohta. Tingimusliku trahvi määramine tähendab, et isikut, kes lapse eest hoolitseb, hoiatatakse, et ta peab maksma märkimisväärse rahasumma, kui ta last üle ei anna. Lapse äravõtmine on väga ebatavaline meede, mida otsustatakse teha ainult siis, kui olukorda ei ole võimalik muul viisil lahendada, ja selleks, et hoida ära lapsele suure kahju tekkimine. See tähendab, et politsei võtab lapse ära ja annab ta üle hooldusõigusega isikule.

15 Mida tuleb teha, et muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitlevat otsust selles liikmesriigis tunnustataks ja täidetaks?

Teatud juhtudel kohaldatakse Brüsseli II määrust. Rootsis esitatakse täidetavaks tunnustamise taotlused Svea apellatsioonikohtule (*Svea hovrätt*).

Muudel juhtudel kohaldatakse 1980. aasta Euroopa konventsiooni ja 1996. aasta Haagi konventsiooni allkirjastanud riikide suhtes neid konventsioone.

1980. aasta Euroopa konventsiooni kohaselt esitatakse täitmistaotlused lapse elukohajärgsele ringkonnakohtule. 1996. aasta Haagi konventsiooni kohaselt esitatakse täitmistaotlused Svea apellatsioonikohtule.

16 Millisesse kohtusse pean ma selles liikmesriigis pöörduma, et vaidlustada muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitleva kohtuotsuse tunnustamine? Milline on menetluse kord eespool nimetatud juhtudel?

Seda reguleerivad sätted sisalduvad Brüsseli II määruses.

Vastuväite, et otsus ei ole kohaldatav või täidetav, võib esitada ka juhtudel, kui küsimus tekib.

17 Millist õigust kohaldab kohus vanemlikku vastutust käsitlevas menetluses, kui laps või pooled ei ela selles liikmesriigis või on eri kodakondsusega?

Põhimõtteliselt kohaldatakse lapse elukohariigi õigust.

Viimati uuendatud: 24/07/2019

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õigusosalase koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Komisjon ja Euroopa õigusosalase koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.